

Sygn. akt II Ca 269/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Jelenia Góra, dnia 16 maja 2013 r.

Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze Wydział II Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

PrzewodniczącySSO Wojciech Damaszkowski/spr/

SędziowieSSO Alicja Izydorczyk, SSO Maria Lechowska

ProtokolantSylwia Bańbor - Mężyk

po rozpoznaniu w dniu 16 maja 2013 r. w Jeleniej Górze

na rozprawie

sprawy z powództwa A. R., Ł. M., P. M. i M. M. prowadzących działalność gospodarczą pod nazwą (...) s.c. w K.

przeciwko Skarbowi Państwa - Nadleśnictwu L..

o uznanie umowy za bezskuteczną

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Rejonowego w Lubaniu VI Zamiejscowego Wydziału Cywilnego z siedzibą w Lwówku Śląskim.

z dnia 20 lutego 2013 r., sygn. akt VI C 76/13

I. apelację oddala;

II. zasądza solidarnie od powodów A. R., Ł. M., P. M. i M. M. na rzecz strony pozwanej kwotę 1.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej.

Sygn. akt II Ca 269/13

UZASADNIENIE

Powodowie A. R., Ł. M., P. M. i M. M., prowadzący działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej (...) w K. w pozwie skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa - Nadleśnictwu L. domagali się ustalenia, że warunkowa umowa dzierżawy nr (...), zawarta w dniu 2 lipca 2007 r. nie obowiązuje i nie wywołuje żadnych skutków prawnych a po sprecyzowaniu żądania wnosili o ustalenie, że umowa ta nie istnieje. Strona pozwana domagała się oddalenia powództwa.

Sąd Rejonowy w Lubaniu VI Zamiejscowy Wydział Cywilny w Lwówku Śląskim zaskarżonym wyrokiem z dnia 20 lutego 2013 roku powództwo to oddalił i zasądził solidarnie od powodów na rzecz strony pozwanej kwotę 2400 zł z tytułu zwrotu kosztów procesu.

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia oraz wynikające z nich wnioski.

W dniu 2 lipca 2010 roku strony zawarły warunkową umowę dzierżawy numer (...), której przedmiotem były działki gruntu o numerach (...), położone w miejscowości C., gmina P.. Umowa została zawarta w celu przeprowadzenia rekultywacji dzierżawionego terenu i w związku z tym powodowie zobowiązali się przedłożyć decyzję Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we W.w sprawie wyłączenia gruntów leśnych z produkcji oraz decyzję

Starosty (...)w sprawie rekultywacji terenu i jego projekt z tym, że działki numer (...)jako nieużytki nie były objęte procedurą wyłączenia gruntów z produkcji leśnej. Natomiast działka (...)to tereny zajęte uprzednio bezumownie i wyeksploatowane, na którą uprzednio poszerzono bezpodstawnie strefę wyłączenia. Powodowie są spadkobiercami B. M., która prowadziła w sąsiedztwie działek objętych umową eksploatację piaskowca. W umowie określony został także obowiązek zapłaty czynszu oraz podstawy jego ustalenia. Umowę zawarto na czas nieokreślony i wskazano w niej, że wchodzi w życie z dniem, w którym decyzja Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we W.zezwalająca na wyłączenie gruntów z produkcji leśnej stanie się ostateczna. Przewidziano w niej także możliwość rozwiązania za sześciomiesięcznym terminem wypowiedzenia. Jak ustalił sąd termin wejścia w życie umowy oraz obowiązki przedłożenia koncesji oraz decyzji w przedmiocie rekultywacji i jej projektu zostały określone w umowie na podstawie zalecenia Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we W.zawartych w piśmie z dnia 9 czerwca 2010 r.

Zgodnie z umową czynsz dzierżawny miał być płacony w okresach półrocznych i powodowie w sierpniu 2010 roku zapłacili z tego tytułu 37643,26 zł. Natomiast w 2011 roku czynsz za I półrocze został wyliczony przez Skarb Państwa - Nadleśnictwo L. na kwotę 40 120,82 zł. Powodowie podjęli ze stroną pozwaną negocjacje mające na celu obniżenie czynszu dzierżawnego.

Ustalił ponadto sąd, że ostateczną decyzją z dnia 19 października 2012 roku Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we W. umorzył prowadzone z urzędu postępowanie w sprawie wyłączenia przez powodów: A. R., Ł. M., P. M. i M. M., działek oznaczonych numerami ewidencyjnymi (...) oraz działki numer (...) położonej w obrębie (...). Podstawą takiej decyzji było ustalenie, że sprawcą wyłączenia nie byli powodowie, a prowadzone przez nich przedsiębiorstwo nie jest następcą prawnym B. M., prowadzącej działalność pod nazwą (...). Z kolei w decyzji z dnia 8 kwietnia 2010 r. Starosta (...) przekazał obowiązek wykonania rekultywacji, określony dla B. M. decyzją wydaną w 2002 roku na rzecz powodów na ich wniosek. W 2012 roku powodowie podjęli działania mające na celu wzruszenia tej ostatecznej decyzji w trybie nadzwyczajnym. Ustalono również, że w Sądzie Rejonowym w Jeleniej Górze V Wydział Gospodarczy pod sygnaturą akt V GC 343/12 zawisła sprawa o zapłatę należności wynikających ze spornej umowy.

W tak ustalonych okolicznościach sprawy Sąd I instancji uznał, że powództwo oparte na przepisie art. 189 k.p.c. nie zasługuje na uwzględnienie. Podkreślił, że interes prawny w rozumieniu powyższego przepisu istnieje tylko wtedy, gdy potrzebie ochrony prawnej sfery prawnej uczynić można zadość przez samo ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. Powód nie może natomiast powoływać się na istnienie interesu prawnego w rozumieniu powołanego przepisu, gdy jest możliwe wytoczenie powództwa o świadczenie, chyba że ze spornego stosunku prawnego wynikają jeszcze dalsze skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o świadczenie nie jest możliwe lub nie jest jeszcze aktualne. Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2002 r. wydany w sprawie II CKN 919/99 sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że skuteczne powołanie się na interes prawny wymaga wykazania, iż oczekiwane rozstrzygnięcie wywoła takie skutki w stosunkach między stronami, w następstwie których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie i tym samym wyeliminowane zostanie, wynikające z błędnego przekonania co do przysługiwania powodowi określonych uprawnień, ryzyko naruszenia w przyszłości jego praw. Ponieważ powodowie spełnili już świadczenie czynszowe za pierwszy okres umowy to swój interes prawny mogli chronić poprzez wytoczenie powództwa o zwrot świadczenia nienależnego na podstawie art. 410 k.c. a w zakresie części świadczeń wynikających z umowy prowadzone jest postępowanie o zapłatę przed Sądem Rejonowym w Jeleniej Górze. Uznał jednak sąd, że ze spornego stosunku prawnego wynikają także skutki, które mogą się zaktualizować w przyszłości i w tym zakresie przysługuje powodom interes prawny w żądaniu ustalenia w zakresie tego stosunku.

Rozważając treść żądania zgłoszonego w pozwie Sąd Rejonowy przyjął, że zostało ono sprecyzowane w piśmie złożonym w celu uzupełnienia braków formalnych pozwu i określone, jako żądanie ustalenia nieistnienia umowy z uwagi na nieistnienie ostatecznej decyzji administracyjnej, od której w § 7 ust. 1 umowy uzależniono wejście w życie umowy. Wskazywał sąd, że powodowie nie powołali żadnej przesłanki odwołującej się do normy materialnoprawnej, która pozwałaby na ustalenie nieistnienia umowy a wskazali jedynie na zapis umowy odnoszący się do decyzji o wyłączeniu gruntów leśnych objętych umową z produkcji. Z zapisu tego nie sposób wywieść skutku nieistnienia

umowy. Jako konsekwencję nie istnienia ostatecznej decyzji określa on bowiem nie wejście w życie umowy, a taki skutek nie jest identyczny z nie obowiązywaniem umowy i nie wywoływaniem skutków prawnych.

Przyjął sąd, że w umowie uzależniono powstanie skutków czynności prawnych od zdarzenia przyszłego i niepewnego czyli warunku zawieszającego. Spełnienie tego warunku uzależnione było od działań powodów, którzy nie wszczęli postępowania w sprawie wyłączenia gruntów z produkcji i z mocy art. 93 § 1 k.c. nie mogą z tej okoliczności wywodzić korzystnych dla siebie skutków prawnych. Z kolei Decyzja Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych wydana została w postępowaniu wszczętym z urzędu, którego przedmiotem było ustalenie obowiązków wynikających z faktycznego wyłączenia gruntów leśnych przez matkę powodów i ustalenie ewentualnego ich następstwa. Powodowie żadnych obowiązków w tym zakresie nie mieli zamiaru przejąć, a nadto w sprawie administracyjnej dotyczącej rekultywacji sąsiedniego terenu podejmują czynności w celu zwolnienia się z tych obowiązków.

W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy oddalił powództwo oceniając je za nieuzasadnione a orzeczenie o kosztach postępowania oparł na przepisie art. 98 k.p.c.

W apelacji powodowie zaskarżyli wyrok Sądu Rejonowego w całości wnosząc o jego zmianę poprzez ustalenie nieistnienia warunkowej umowy dzierżawy oraz obciążenie strony pozwanej kosztami procesu za obie instancje. Skarżący zarzucili naruszenie art. 189 k.p.c. poprzez błędne uznanie braku interesu prawnego oraz art. 93 k.c. polegające na bezpodstawnym przyjęciu, że stronie zależy na nieziszczeniu się warunku lub w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego przeszkadza w ziszczeniu się warunku.

Niezależnie od powyższych zarzutów na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik powodów przedstawił podpisane przez nich oświadczenie z dnia 21 marca 2013 r., w którym na podstawie art. 84 k.c. i art. 88 k.c. uchylili się od skutków prawnych oświadczenia woli podpisania warunkowej umowy dzierżawy z dnia 2 lipca 2010 r.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Rejonowy dokonał w sprawie prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd Odwoławczy aprobuje i uznaje za własne. W sposób właściwy ocenił również, że roszczenie powodów określone jako żądanie nieistnienia warunkowej umowy dzierżawy było bezzasadne.

Przepis art. 189 k.p.c. dopuszcza ustalenie w postępowaniu procesowym istnienia lub nieistnienia (ustalenie pozytywne lub negatywne) stosunku prawnego. Przepis ten przyznaje zatem uprawnienie do ochrony praw podmiotowych i w tym zakresie ma charakter materialnoprawny.

W sprawie będącej przedmiotem rozpoznania strony w dniu 2 lipca 2010 r. zawarły na czas nieokreślony warunkową umowę dzierżawy, która jak wskazano w § 7 wchodzi w życie z dniem, w którym decyzja zezwalająca na wyłączenie gruntów leśnych z produkcji stanie się ostateczna, a dzierżawca przedłoży wydzierżawiającemu koncesję dotyczącą rekultywacji oraz projekt rekultywacji. Umowa ta zaś wygasa po zakończeniu rekultywacji.

Zawarcie umowy nastąpiło zatem pod warunkiem zawieszającym uzależniającym powstanie skutków tej czynności prawnej od opisanych wyżej zdarzeń. Umowa zawarta pod warunkiem zawieszającym jest czynnością prawną istniejącą, która wiąże strony, natomiast wstrzymane są w zakresie określonym w tej umowie skutki prawne tej czynności. Nie sposób jednak przyjąć, aby podpisana umowa nie istniała czyli w ogóle nie została zawarta, była nieważna bądź już skutecznie rozwiązana.

Warunek zawarty w umowie uzależniający wejście w życie umowy od istnienia ostatecznej decyzji zezwalającej na wyłączenie gruntów leśnych z produkcji nie stanowił tzw. „warunku prawnego” (conditiones iuris). Jako warunki prawne uznawane są ustanowione przez normy prawne przesłanki skuteczności czynności prawnej. Przykładowo nabycie nieruchomości przez cudzoziemca uzależnione jest od zgody organu administracyjnego. Różnica pomiędzy „warunkiem prawnym” a warunkiem określonym w art. 89 k.c. polega na tym, że pierwszy z nich ma źródło

w obowiązującym porządku prawnym, a drugi wynika z woli stron dokonujących czynności prawnej. Ponieważ konieczność uzyskania decyzji zezwalającej na wyłączenie gruntów leśnych z produkcji, przed wystąpieniem skutków prawnych umowy dzierżawy wynikała ze stanowisk stron, a nie przepisów ustawy z dnia 23 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych warunków zawarty w umowie z dnia 2 lipca 2010 r. nie uzależniał ważności umowy od jego spełnienia.

Nie sposób również przyjąć, aby powodowie oświadczeniem z dnia 21 marca 2013 r. skutecznie z uwagi na błąd uchylili się od skutków złożonego oświadczenia woli.

Po pierwsze zgodnie z art. 84 k.c. jedynie w razie błędu co do treści czynności prawnej można uchylić się od skutków prawnych oświadczenia woli. Błędem jest zatem mylne wyobrażenie o istniejącym stanie rzeczy lub o treści złożonego oświadczenia woli.

Wskazanie, że „w dacie podpisania umowy nie były znane wszelkie prawne uwarunkowania związane z jej zawarciem oraz zamieszczenia decyzyjne Dyrekcji Lasów Państwowych” przy jasnej i wyczerpującej treści umowy nie dają podstaw do przyjęcia, że powodowie pozostawali w błędzie. Nie sposób również uznać, że dopiero „w toku procesu sądowego na przełomie 2012/2013” powodowie uznali, że umowa została podpisana pod wpływem błędu.

Nie zachodziły zatem podstawy do uznania nieistnienia warunkowej umowy dzierżawy co ostatecznie skutkowało oddaleniem powództwa. Odróżnić natomiast należy istnienie umowy od wywołania określonych skutków prawnych na przykład związanych z zapłatą czynszu. W tym jednak zakresie – chociaż ostatecznie innej treści żądanie było przedmiotem rozpoznania - powodom nie przysługiwała by legitymacja czynna (interes prawny) skoro w trakcie jest roszczenie o zapłatę czynszu dzierżawnego i w procesie tym rozstrzygnięte zostaną kwestie związane ze skutkami obowiązywania umowy z dnia 2 lipca 2010 r.

Z powyższych względów apelacja jako nieuzasadniona podlegała oddaleniu (art. 385 k.p.c.). Na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. zasądzono od powodów solidarnie na rzecz strony pozwanej 1.200 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej.